

gian pääpaino vastakin on vanhojen kansanmurteiden tutkimuksessa. Tärkeää on toisaalta ollut esitellä myös dialektologiamme uusia tehtäviä, esim. kaupunkimurteiden tutkimusta ja murteiden tasoittumista. Maininnatta on kuitenkin jäänyt yksi alue, joka tosin on vasta tulossa tutkimuksen piiriin mutta jota Heikki Leskisen kirjoitus kyllä melkoiselta osin sivuaa: kahden puhtaan nykymurteen yhteensulautuminen. Tuo on työmaa, jota ei saisi unohtaa riennettäessä dialektologian perinnäisiltä alueilta enemmän tai vähemmän yleiskielistyneiden puhkielen muotojen tutkimuksen pariin.

Kirjan sisältö kuvastaa tutkimuksen käytäntöä hyvin sikäläkin, että pääpaino enimmäisissä tutkimuksissa on äänneopin kuvauksessa. Valitettavaa on kuitenkin, että dialektologiassamme niin keskeinen alue kuin sanastomaantiede, joka Euroopan kielikartastotyön johdosta on jälleen elpymässä, on jäänyt vaille edustusta. Epätasaisuutta merkitsee myös se, että muoto-oppia käsittelevät kirjoitukset ovat molemmat johto-opista; toista ei voitane edes lukea dialektologiaan kuuluvaksi.

Aiheet on enimmäisissä kirjoituksissa valittu hyvin, ja myös käsitteilytapa on jotakin poikkeusta lukuun ottamatta tarkoitukseen sopiva. Kaipaamaan jäin kuitenkin jonkinlaista suomen murrealueiden yleisistä, josta olisi selvinnyt esim. se ulkomaisten tutkijoiden usein esittämä kysymys, miten kielenilmiöiden isoglossit Suomessa yleensä kulkevat ja miten murrealueet ovat muotoutuneet.

Teoksen saksannoksesta olen esittänyt joitakin huomautuksia. Jotkut epätarkkuudet tai suoranaiset virheet johtuvat selvästi siitä, että kirjoittajat eivät ole antaneet esim. murrenäytteiden kääntämiseksi riittäviä ohjeita kääntäjälle. Joissakin tapauksissa on turhaan luovuttu jo vakiintuneista käännöksistä (esim. yleisgeminatian ja erikoisgeminatian vanhat vastineet »primäre Geminatio» ja »sekundäre Geminatio» on korvattu uusilla: »Universalgeminatio» ja »Spezialgeminatio»). Korrehtuurinluvussa on jäänyt liiaksi huomaamatta tapauksia, joista entis-

ajan saksan opettajat olisivat sakottaneet yhdeksällä pisteellä kustakin. Kirjapainoteknisestikään teos ei täytä niitä vaatimuksia, joita kielitieteellisiltä julkaisuilta on totuttu odottamaan; esim. omina kappaleina olevat esimerkkijaksot on painettu melkein näkymättömällä nonparellilla eikä samankorkuisin kirjaimin kuin muu teksti.

»Heutige Wege der finnischen Dialektologie» sisältää niin uutta tutkimusta kuin vanhaa tutkimusta tiivistetyssä asussa, yleensä hyvää tutkimusta. Aikanaan näkee, miten kirjoitukset on pystytty ulkomailla omaksumaan. Helppoa luettavaa kirja ei kaikilta osin ole, eikä se aivan kaikissa suhteissa ole tarkoitukseensa niin edustava, kuin sen olisi toivonut olevan.

PEKKA LEHTIMÄKI

Tutkimus Etelä-Savon murteiden konsonantistosta

AILA MIELIKÄINEN *Etelä-Savon murteiden äännehistoria I. Konsonantit*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 375, Jyväskylä 1981. 335 s.

Joulukuussa 1981 tarkastettiin Jyväskylän yliopistossa Aila Mielikäisen Etelä-Savon murteiden konsonantteja käsittelevä väitöskirja. Tutkimus on murremaantieteellinen ja historiallinen, sillä tekijän tavoitteena on »selvittää Etelä-Savon murteiden konsonantistossa ilmenevä alueellinen vaihtelu ja sen tausta».

Mielikäisen tutkimusaihe ja -alue herättävät uteliaan odotuksen, sillä suomen paikallismurteiden tähänastisessa tutkimuksessa savolaismurteet ovat jääneet kaikkein vähimmälle. Erityisen suuri puute on ollut se, että Mikkelin seudulta Iisalmen tienoille ulottuvalta sydänsavolaisien murteiden alueelta tarvitsija on voinut saada tietoja vain arkistoista ja osin jo vanhentuneista suomen kielen yleisesityksistä. Yhtään väitöskirjatasoista monografiaa ei ennen Mielikäisen tutkimusta ole tältä savolaismurteiden keskeisimmältä

alueelta ollut. Kiinnostusta Mielikäisen työtä kohtaan lisää vielä se, että tutkimusalueena on Etelä-Savo, jossa koko Savon heimon oletetaan kehkeytyneen. Herää tietenkin kysymys, löytyykö samalla myös kantasavo, kaikkien savolaismurteiden yhteiset juuret.

Tutkimusalue käsittää kymmenen ja puoli pitäjää: Kangasniemi, Hirvensalmi, Pertunmaan itäpuolisko, Mäntyharju, Mikkeli, Ristiina, Suomenniemi, Juva, Anttola, Sulkava ja Puumala. Eteläsavolaisen murrealueen on määritellyt tällaiseksi jo Terho Itkonen 1964 muilta paitsi Suomenniemen osalta. Suomenniemi on ennen Mielikäistä luettu kaakkoismurteisiin kuuluvaksi, mutta hän esittää nähdäkseeni riittävästi perusteita oman rajauksensa puolesta. Kuten pitkin Mielikäisen tutkimusta ilmenee, raja eteläsavolaisten murteiden ja kaakkoismurteiden välillä ei ole jyrkkä.

Tutkimusaineisto on peräisin tekijän omilta keruumatkoilta vuosilta 1969—79 sekä muiden jo vuosikymmentä aiemmin tekemistä murrenauhoitteista. Tekijällä on kenttämuistiinpanojensa ohella ollut käytössään n. 85 tuntia omia nauhoitteita ja n. 205 tuntia muiden nauhoitteita, kuten hän s. 18 ilmoittaa. Lähdeluettelosta selviää tarkemmin, että edellä mainitut nauhoitemäärät ovat varsinaiselta tutkimusalueelta, minkä lisäksi naapurialueilta on ollut käytössä n. 40 tuntia. Myös muuta arkistomateriaalia on käytetty sekä oman että varsinkin naapurimurteiden osalta. Aineistoa on varmasti tarpeeksi; se on luotettavaa ja luontevaa kieltä, esimerkeistä päätellen valtaosaltaan nauhoista litteroitua ja spontaanista puheesta merkittyä.

Tavoitteet määräävät pitkälti metodin. Mielikäisen metodi on ennen kaikkea murremaantieteellinen: hän tarkastelee Etelä-Savon murteiden piirteitä kauttaaltaan naapurimurteistoja silmällä pitäen. Murremaantieteellinen metodi osoittautuikin työssä erittäin hedelmälliseksi, sillä variaatiota on yllättävän paljon. Tekijä osoittaa Etelä-Savon murteista monia piirteitä, jotka puuttuvat muista savolaismurteista mutta joissa Etelä-Savo liittyy kaak-

koismurteisiin, kaakkoishämäläisiin murteisiin tai Päijät-Hämeen murteisiin. Kielihistoriallinen tekijän tarkastelutapa on siksi, että hän pyrkii kerrostamaan eri ilmiöt ajallisesti.

Mutta metodi on myös kielen struktuuriluonnetta korostava, vaikkei tekijä varsinaisesti strukturalistiksi julistaudukaan. Tämä ilmenee erityisesti laajassa ja ansiokkaassa konsonanttien kvantiteettia koskevassa luvussa (s. 172—222). Pääosa tuosta luvusta käsittelee useista murteista tuttua asiaa, nimittäin alkuperäisten geminaattiresonanttien lyhentymistä ja toisaalta yksinäisresonanttien geminoitumista. Aiheita ovat käsitelleet monet tutkijat jo aiemminkin. Esimerkiksi Rapola on yksinäisresonanttien geminaatiota selittäessään etsinyt erilaisia analogioita ja Lauri Hakulinen on puolestaan korostanut loppuheiton vaikutusta. Terho Itkonen ja hänen johdollaan aiheesta lisensiaatintyön tehnyt Pekka Uusivirta ovat kytkeneet nämä toistensa vastakohdilta vaikuttavat ilmiöt yhteen. Perimmäisenä syynä on heidän mukaansa resonanttien pieni ominaiskesto, niin että ensi tavun pitkän vokaaliaineksen ja painottoman tavun jäljessä olevat geminaatat ovat pyrkineet lyhentymään, ja geminaattojen ja yksinäiskonsonanttien välisen varokaistan capeuden takia on usein myös alkuperäinen yksinäiskonsonantti karannut geminaattojen sarjaan.

Aila Mielikäinen pääsee tämän mutkikkaan ongelman selvittelyssä aiempia tutkijoita pitemmälle. Geminaattojen lyhentymisen hän selittää Itkosen ja Uusivirran tavoin johtuvan pohjimmiltaan resonanttien lyhyestä ominaiskestosta. Mutta analysoimalla tarkoin tutkimusaineistonsa Mielikäinen osoittaa, että geminaattojen lyhentymisen liittyy selvästi — paitsi painoon — myös tavarakenteeseen: lyhentymisen jää tavallisimmin tapahtumatta pitkän vokaaliaineksen edellä (*pojalla*) sekä sivupainon edellä (*pojallakki*) ja jäljessä (*ihmisellä*). Lyhentymistendenssin tekijä olettaa levinneen Etelä-Savoon jo verraten varhain kaakkoismurteista.

Päinvastainen ilmiö, yksinäisresonanttien geminoituminen, on Mielikäisen mu-

kaan myöhempi, Otto Hyyryläisen ja Viljo Tarkiaisen vuosisadan vaihteessa tekemistä havainnoista päätellen Etelä-Savossa verraten nuori ilmiö. Taaskin tekijä on tutkimusaineistonsa analysoimalla ja sitä Hyyryläisen ja Tarkiaisen havaintoihin vertaamalla pystynyt osoittamaan, että geminoituminen on alkanut nimenomaan pitkän vokaaliaineksen/edellä (*tüönnä*, *poikkannä*) ja että *geminaatta* esiintyy tavallisena myös sivupainon edellä (*aikannakkī*) ja jäljessä (*ihmisennä*), siis asemissa, joissa alkuperäisgeminaattojen lyhentyminen on tavallisimmin estynyt.

Geminoituneet yksinäiskonsonantit esiintyvät useimmiten suffikseissa: *miehnē* (essiivi), *lapsinnē* (komitatiivi) *kahtonēko* (potentiaali), *lähtennū* (akt. II partisiippi), *ampummā* (III inf:n ill.), *lapsijjā* (mon:n omistusliitteinen partit.) jne. Tällöin raja erikoisgeminaatioon jää pitkän vokaalin edellä hämäräksi tai kumoutuu kokonaan. Etelä-Savossa erikoisgeminaatiosta on vastaa oireilua; sen sijaan resonanttien suffiksaali geminaatio on siellä tavallista, joskaan ei säännöllistä. Tästä Mielikäinen on saanut ajatuksen, että koko itämurteiden erikoisgeminaatio olisi lähtenyt liikkeelle suffikseihin kuuluvista soinnillisista konsonanteista, erityisesti *n*:stä, joka esiintyy useissa muotoryhmissä. Varsinaisilla erikoisgeminaatioalueilla kuten pohjoisavolaaisissa ja itäisissä savolaismurteissa olisi myöhemmin pitkä vokaaliaines tullut kehitystä ohjaavaksi voimaksi, jolloin olisi päädytty geminaatioon, joka ei riipu painoasemasta vaan ainoastaan seuraavan tavun pitkästä vokaaliaineksesta. Sen sijaan kaakkoismurteissa, joissa vaikutti geminaattanasaalien ja -likvidain lyhentyminen tietyissä asemissa, tulivat painosuhteet määrääviksi eikä ns. erikoisgeminaatiota ole päässyt syntymään.

Tämä Mielikäisen selitys erikoisgeminaation synnystä on kyllä rohkea mutta kokonaisvaltaisudessaan hyvä selitys. Se näet kytkee kaikki itämurteiden geminaatioilmiöt toisiinsa: erikoisgeminaatio liitetään yleisgeminaatioon resonanttien suffiksaalin geminaation välityksellä. — Mielikäinen on julkaissut itämurteiden gemi-

naatioilmiöistä 1981 myös saksankielisen artikkelin (*Studia Fennica* 24 s. 93—117), jonka teksti on olennaisilta osiltaan samaa kuin väitöskirjassa.

Olen referoinut yhtä Mielikäisen väitöskirjan lukua näinkin pitkään siitä syystä, että kävisi ilmi, miten — tekee mieli sanoa — historiallis-murremaantieteellis-strukturalistinen metodi hänen käsissään parhaimmillaan toimii. Ei tällainen metodi ole uutta suomalaisessa dialektologiassa, mutta tekijä on pystynyt sitä hyvin ja omintakeisesti soveltamaan. Mielikäisen väitöskirjassa strukturaalisten, eriaikaisten ja -lähtöisten vaikutteiden yhteen sovittaminen on tuottanut parhaat tulokset juuri konsonanttien kvantiteettia koskevassa luvussa.

Visaisen ongelman on tarjonnut myös savolainen *kin*-liite, erityisesti kahtalaisuuden *miesī*, *papiti* ~ *miessī*, *papiti* selittäminen (s. 106—110, 180—184). Mielikäisen selitys on solidi, ja sen ydin on seuraava: *i* on syntynyt alkuaan tyypissä **olivyik > oli(k)*, ja se on yleistynyt loppuheittomurteissa, ts. Etelä- ja Pohjois-Savossa, Pohjois-Karjalassa ja Vermlannissa myös soinnittomien konsonanttien jälkeen (tässä Mielikäinen viittaa Jyväskylässä 1980 valmistuneeseen Matti Mäkelän laudaturtyöhön). *i*:tä edeltävä geminaatta on puolestaan jo suhteellisen vanha alkuperäisen *n:n* jäljessä (*onni- < *onnyik < *onnyk*), mutta lopullisesti vasta yleisgeminaatio on luonut edellytykset geminaatan yleistymiselle: suhteesta (*veti >*) *vet*: (**vetivyik >*) *vetti* saatiin suhd. *nūt*: *nütti*, josta geminaatta on levinnyt sitten analogisesti yleisgeminaation ulkopuolisiin tapauksiin kuten *miessī*, *vierassī*, *papiti* jne. Geminaatallinen systeemi ei ole Etelä-Savossa vielä täysin vakiintunut, mutta Otto Hyyryläisen ja Viljo Tarkiaisen vuosisadan vaihteessa tekemistä havainnoista päätellen se on viime aikoina vallannut alaa *nüti*, *papiti* -tyypiltä.

Kiintoisa havainto -*kin*- ja -*kaan*-liitteiden osalta on se, että vaikka Etelä-Savossa on nykyisin myös *n*-loppuun viittaavaa edustusta, niin heikkoasteiset muodot viittaavat yleensä *k*-loppuun (s. 271). Tämä osoittaa selvästi, että *k*-loppuisuus on näissä enkli-

teissä kantasavolaista.

Astevaihtelun käsittely (s. 40—126) ei ole Mielikäisen väitöskirjassa aivan samaa tasoa kuin kvantiteettiseikkojen selvittely. Osin on ilmeisesti kyse haasteiden puutteestakin. Suffiksaali astevaihtelu, niin kuin tekijä itsekin huomauttaa, olisi nykyisellään paremmin kuvattavissa morfologisen esityksen kuin äännehistoriallisen disposition puitteissa. Radikaali astevaihtelu on kuvattu vokaaliyhtymien osalta ylimalkaisemmin kuin esimerkiksi Veikko Ruoppilan ja Heikki Leskisen äännehistorioissa. Taustalla on varmaan ajatus, että vokaaliyhtymät on luontevinta käsitellä vokaaliston yhteydessä. Niin onkin. Teen kohta astevaihtelun osalta kaksi kriittistä huomautusta, ja ensimmäinen niistä koskee juuri vokaaliyhtymiä. Sitä ennen seuraava pieni huomio: henkilönnimet ja uudet lainasannatkin näkyvät olevan Mäntyharjun ja Hirvensalmen murteissa joskus kvalitatiivisessa astevaihtelussa, esim. MänH *oavuj* [’Aatun’] ja *antiη kanssa* (s. 65), *urvom päivä* [’Urpon p.’] (s. 82), *le,at* (: *leka*, s. 100); *auvoista* ’autoista’ (s. 74), *sivim mäna* ’Sipin Miina’ (s. 101). Tällaista ei tavattane enää kovin monista murteista.

S. 71—73 tekijä operoi mielestäni liian yksioikoisesti murremaantieteen keinoin ja sen ajatuksen varassa, että kussakin murteessa voisi olla vain yksi perusmuoto. Menettelystä seuraa mm., että esim. *tievot* ja *tievustella* eivät voisi olla odotuksenmukaisia savolaisia muotoja vaan länsimurteiden vaikutusta (*tievot*) tai vahva-asteisen vartalon analogiaa (*tievustella*). Toisaalta kuitenkin *tievustella*-muotoon äänneellisesti täysin rinnastuva *tuovuksi*-tyyppi näyttäisi kelpaavan odotuksenmukaisen kehityksen tulokseksi. Tekijän olisi tässä pitänyt enemmän kiinnittää huomiota vokaaliyhtymien struktuuriin ja sitä kautta avautuviin selitysmahdollisuuksiin. Tähänhän hänellä onkin vielä mahdollisuus monografiansa vokaaliosaa tehdessään.

Sen sijaan jo konsonanttiosassa olisi ollut syytä käsitellä sellaisia erikoistapauksia kuin *vitti(n)* ’vidin’ (yleinen savolaisuus), *salli(n)* (O. Kuitusen tieto Kangasniemeltä) ~ *satin* ’sadin’ (tieto SMS:n arkistossa

mm. Ristiinasta), *hätin tuskin* ’hädin tuskin’ (ks. Pulkkinen, Asyndeettinen rinnastus suomen kielessä s. 24), mahdollisesti suhd *väkä* : *väkäset*, *malo* : *matosen* jne. Tällaiset ovat kyllä yksityistapauksia mutta valaisevat syvältä astevaihteluun ja sen vieron-taan liittyviä ongelmia.

Äännehistoriallisessa paikallismurteiston monografiassa on sen luonteen takia myös jaksoja, joissa tekijä voi vain esitellä aineistonsa ja vanhoja tutkimustuloksia, niitä kyllä tarkentaen. Tarkoitin sellaisia jaksoja kuin esimerkiksi tavunloppuisten klusilien (s. 144—155) ja liudennuksen (s. 310—321) käsittely. Tällaiset jaksot voivat olla tekijän kannaltakin turhauttavia. Kuitenkin niiden mukaanotolla on tärkeä funktio: monografian tekijä on murteiston-sa paras tuntija, ja sen vuoksi on hyvä, että hän tarjoaa tällaisetkin tietonsa muun tutkimuksen käyttöön.

Muodollisesti työ on korkeatasoinen. Kartat ovat havainnollisia ja siistejä. Havaitsemiani painovirheitä on kymmenkunta, virheellisiä alleviivauksia muutamia kymmeniä. Moitteen sijaa kyllä on siinä, että tekijän sanonta on joskus liian lyhyt ja ylimalkainen. Niinpä sivulta 40 saa sen käsityksen, että *j* ja *v* olisivat tekijän mielestä itämurteissakin joskus * $\gamma:n$ suoria jatkajia eivätkä vokaaliympäristöstä johtuvia siirtymä-äänteitä. Tätä merkittävää kannanottoaan hän ei perusteile muuten kuin viittaamalla kommentoimatta Rapolaan, Ruoppilaan ja Leskiseen. Rapola ja Ruoppila pitävät kyllä konsonanttista äänneenmuutosta joissakin tapauksissa mahdollisena, mutta Leskinen olettaa Virtarannan (Dentaalspirantin edustus s. 218—219) ja Terho Itkosen (Vir. 1971 s. 161) tavoin, että γ ja δ ovat itämurteissa kadonneet aina. S. 165 lukija ei pysy tekijän ajatusten mukana ottamatta esiin Heikki Paunosen genetiivitutkimusta. Myös murre sanojen merkityksiä on jätetty liian usein selittämättä. Minulle jäivät mykiksi tai arvailujen varaan mm. seuraavien esimerkkien merkitykset: *lahanηnam pohjō vaste* (s. 51), *tiplikkäine* (s. 92, 53), *köpsi’ä kujjeita* (s. 174), *lühti* (s. 189), *siuök kästeitä* (s. 259) jne. Murremonografioita

käyttävät muutkin kuin savolaismurteiden spesialistit ja äännehistorian asiantuntijat, ja siksi niiden luettavuuteen pitää kiinnittää tarkkaa huomiota.

Aila Mielikäisen väitöskirja on tärkeä teos, sillä se täyttää pahan aukon suomen murteiden tutkimuksessa. Kyseessä on vankka monografia, joka olennaisella tavalla lisää tietoa savolaismurteista. Aineiston suhteen työ ei jätä juuri moitteita sijaa. Kirjaan sisältyy myös asiahakemisto, ja siten on nyt olemassa Etelä-Savon murteiden osalta luotettava hakuteos. Sellaista on kaivattukin, koska murteisto on monitahoisuudessaan ollut hankala käsiteltävissä suomen murteiden ongelmia laajemmista yhteyksissä.

Myös varsinaiset tutkimustulokset ovat runsaita. Tässä esittelyssä ovat laajan teoksen monet tärkeätkin jaksot (esim. perusteellinen *ts:n* käsittely s. 127—144) jääneet koskettelematta, monista hyvistä yksityiskohdista puhumattakaan. Lopuksi haluan tiivistää Mielikäisen väitöskirjan keskeisimmän murremaantieteellisen sanoman seuraavasti:

Etelä-Savo on savolaisheimon kanta-alue, josta väestöä siirtyi 1500- ja 1600-luvulla koko nykyiselle laajalle savolaismurteiden alueelle. Voisi siis kuvitella, että Etelä-Savosta löytyisi vanha kantasavolainen kielimuoto aidoimmillaan. Tässä suhteessa Mielikäisen perusteelliset analyysit tuottavat yllätyksen, jota itämurteiden tuntijat tosin ovat voineet aavistella: Etelä-Savon sisällä on suurehkoja murreeroja, ja koko Etelä-Savon nykykieli poikkeaa yllättävän usein muista savolaismurteista. Tämä johtuu — niin kuin Mielikäinen kohta kohdalta osoittaa — Etelä-Savon murteiden kokemista uudennoksista, joiden lähtökohdat ovat usein kaakkoismurteissa, kaakkoishämäläisissä murteissa tai Päijät-Hämeen murteissa mutta toisinaan myös murteiston omassa struktuurissa. Vanhat kantasavolaiset piirteet ovatkin ilmeisesti säilyneet paremmin esimerkiksi Pohjois-Savossa kuin savolaisheimon syntysijoilla.

ALPO RÄISÄNEN

Kohti lapsen kielen kehityksen kokonaiskuvaa

MATTI LEIWO *Lapsen kielen kehitys*. Gaudeamus, Tampere 1980. 156 s.

Lapsenkielen tutkimus on Suomessakin päässyt siinä määrin alkuun, että alalta on ilmestynyt jo pari lingvististä väitöskirjääkin, Matti Leiwon 1977 ja Jorma Toivaisen 1980. Ansiokkain hahmotelma lapsen kielenoppimisen kokonaiskuvaksi on näihin saakka ollut Terho Itkosen 28-sivuinen artikkeli vuodelta 1977 (teoksessa R. Korhonen—K. Mäkinen—J. Rikama, Lution äidinkieli 3).

Nyt esiteltävänä oleva Leiwon kirja poikkeaa Itkosen artikkelista muutenkin kuin laajuudeltaan: Itkonen hahmottaa kokonaiskuvaa lähes yksinomaan lingvistin näkökulmasta, Leiwo esittelee lingvistiä ja psykologisia teorioita ja tutkimuksia, joiden avulla lapsen kielen kehitystä on pyritty selvittämään. Eri teorioita arvioiudessaan hän samalla esittää — kauttaaltaan hyvin varovasti — oman kantansa tai jättää kysymyksen auki. Koska kirja on tarkoitettu oppi- ja käsikirjaksi kielitieteen, psykologian ja kasvatusopin opiskelijoille ja opettajille, tekijän menettely on oikea. Kysymykset ilman selkeitä vastauksia saattavat kyllä ärsyttää tenttilukijaa, mutta tutkielmien laatijoita ne johtavat tieteelliseen pohdiskeluun. Hämmennystä aiheuttanee myös esimerkiksi analogia-käsitteen erilaisuus eri teorioissa, koska tekijä ei ole isommin käsitettä kommentoinut. Pääsyy avoimiin kysymyksiin on tietenkin ennen kaikkea se, että kielen omaksuminen on hyvin monitahoinen ja vaikea monitieteinen ongelma, josta ei vielä ole olemassa varmaa yksiselitteistä totuutta. Perustieteitä ovat lingvistiikka ja psykologia, mutta lisäksi tarvitaan mm. sosiologian ja aivo-neurologian apua. Eri tahoilta saatavaa tietoa pyrkii muovaamaan yhtenäiseksi teoriaksi nuori tieteenhaara psykolingvistiikka, jonka ensi sysäyksenä lienee ollut Bloomingtonissa 1953 pidetty lingvistien ja psykologien yhteinen kokous (ks. Alo